

Byablad

NR 4 DEC 1988

Tryckt i Örebro

ÅRGÅNG 14

Byabladskommittén: Gun Viktorsson (kontaktperson) 0587/50060, Peter Ekström (ansvarig utgivare) Karin och Adam Bergman (distribution) Birgitta Carlsson och Mats Svensson.

Byalagets postgironummer: 44 85 83 - 5

GOD JUL,
GOTT NYTT
1989

önskar redaktions-
tomtarna

GREEN PEACE TILL JÄRLE

Café Järle station gästades den 16 nov. av Kerstin Wrangel från Greenpeace svenska kontor i Göteborg. Hon är informatör (en av tre) och reser land och rike runt med Greenpeace budskap.

Greenpeace startades i samband med protester mot kärnvapenprov i Alaska 1971. Protesterna uppmärksammades och organisationen formades kring spektakulära aktioner och hårt påtryckningsarbete därefter. Riktlinjerna för miljöarbetet beskrivs som internationellt, ickevåld, en koncentration av arbetsinsatserna samt att aldrig ge upp en arbetsuppgift. Greenpeace arbetar nu inom 3 huvudområden. 1/Aktioner för att förbjuda all RADIOAKTIVITET har genomförts världen över. Vid franska kärnvapenprov i Söderhavet, vid canadensiska urangrutor, vid dumpning av radioaktivt avfall i Atlanten utanför Spanien, vid den engelska upparbetsanläggningen Sellafield (Winds-gale) för att nämna några aktioner som gett eko i text och bild. 2/Inom havsekologin arbetas för ett räddande av de utsatta djur som hotas av utrotning genom gifter eller jakt. Här har vissa resultat uppnåtts då klubbningen av sälungar och nästan all valfångst upphört. Men fortfarande är sälstammen hotad och delfinernas antal minskar då de fångas i samband med tonfiskfiske. 3/Inom området kemiska gifter är uppgiften enorm. Av 8 miljoner registrerade kemiska föreningar har man koncentrerat sig på de som

man anser 15000 farligaste. Utsläpp från kommunala reningsverk och klorindustrier till luft och vatten har specialgranskats under sommaren -88 genom fartyget Belugas färd genom svenska vatten. Ett östersjöprojekt med buss har också genomförts och bägge dessa aktioner bearbetas som bäst. Försurning, havsförbränning i Nordsjön, export av miljöfarligt avfall till u-länder, återvinning av utsläpp är globala problem som måste lösas..

Ett speciellt projekt just nu är kampen för Antarktis. Greenpeace vill skydda denna i stort sett orörda kontinent med sitt unika och känsliga ekosystem från exploatering av olja, kol och mineraler, genom att förklara området som världs naturpark.

Greenpeace är idag etablerat i 19 länder, i Sverige sedan 1983. Man har i Sverige stödmedlemmar. 80 % av intäkterna går direkt till kampanjarbetet. Resterande är administrativ och anställd personal fn ett 30-tal. Kerstin Wrangel avslutade sitt anförande med att betona vikten av det lokala miljöarbete som bedrivs av enskilda och föreningar. Detta är något som alla kan och bör ta del av och som är basen för ett ökat miljömedvetande. Tillsammans i samverkan, lokalt och internationellt, kan detta skapa opinion för en politik som bevarar vår miljö nu och i framtiden.

Lasse Carlsson

DEN SOM SPAR ÄR RAR

BYALAGET SKREV

Sedan ett par år har papppersinsamling i containrar placerade vid stationen ägt rum i maj månad. Detta planerar vi ska ske även nästa år. Önskemål har framkommit att även glas skall återvinnas på likartat sätt. Miljökommittén har efter kontakt med Avfallsverket i Örebro fått löfte, att de på prov tar hand om glasavfallet vid ett tillfälle, förslagsvis i maj också. Således ombedes varje hushåll att idka källsortering under vintern dvs spara papper och glas hemmavid tills det är dags att lämna detta i härför avsedda containrar under maj -89. Slår detta försök väl ut, kan det säkerligen återupprepas regelbundet. Så därför Järlebo, gör DIN miljöinsats, minska avfallsberget, samla papper och glas och lämna dem till återvinning i maj -89.

Miljökommittén

Byalaget har sänt en skrivelse angående kollektivtrafiken i området inklusive skolskjutsarna till Länsstyrelsen, Kommunens kollektivtrafikkommitté, skolförvaltningen samt KDN. I skrivelsen påpekas bristerna samt begärs en översyn och samordning av de två system som finns idag - Länsbussar och skolskjutsar.

Vad hände sedan? Jo...

Skrivelsen noterades av Nerikes Allehanda. Bl.a. gjordes ett stort reportage om en morgonskjuts och skrev om den som om Byalaget starkt överdrivit res tiderna. En bra rättelse infördes dagen efter men tyvärr inte i Nora-Frövidelen av NA.

ÅRSMÖTES FEST

Byalagets årsmöte sker 4/2 1989 i Mogetorp. Samma modell som i fjol: Årsmöte, middag plus underhållning. Byalaget subventionerar det så att medlemmar betalar enbart 50 kr/kuvertet. (En biobiljett kostar 45 kr!). Boka kvällen i din kalender redan nu!

I SERIEN : "OM DESSA VÄGGAR KUNDE TALA."

Svalbo, det stora vita huset i övre Järle, är med all säkerhet ett av de äldsta i trakten. Det är numera renoverat i sin ursprungliga stil och därmed bevarat för eftervärlden. Bybladet har gjort ett besök hos familjen Rudebert vid Svalbo Keramik som det ju kallas, eftersom man har tillverkning och försäljning av keramik samt café-
rörelse.

Huset var från början bostäder för smederna vid Jerle Bruk som låg vid ån i övre Järle. Exakt när det är byggt vet man inte, men det är omnämnt redan 1784 i en bok som bergmästaren Eric Bergensköld skrev. Den heter Nora Bergslag vid 1784 års slut. I beskrivningen där av Jerle Bruk, som då ägdes av en löjtnant Christian Hejlsköld, berättas att huset där smederna bodde hade förbättrats. Det är förvisso Svalbo som åsyftas och alltså är huset äldre än så.

Huset är byggt av block som tillverkats av halm och lera som sedan

murats samman i tjocka väggar. Ett ovanligt byggnadssätt som i varje fall inte jag sett eller hört talas om i denna trakt. Det finns källare i samma material under hela huset, vilket bevisar att det inte senare är tillbyggt. En stor vind finns ovanpå de två hela våningarna.

Från början fanns sju lägenheter om ett rum och kök samt bagarstuga. Ingången i mitten var gemensam för alla lägenheterna. Förmodligen levde då kanske 70-80 personer i huset och vi får föreställa oss deras standard med öppna spisar i alla rum inklusive kök. Ganska stora rum, tycker en nutida betraktare. Kanske var det ganska varmt också eftersom de tjocka väggarna isolerade bra. Under en period på 1800-talet ägdes såväl Jerle Bruk som Yxe gård av den s.k. "Norakungen" Anders Wedberg på Hammarby. Från den tiden, 1887, har ett hyreskontrakt hittats där en skomakare Fredrik Eriksson fått hyra en lägenhet i Svalbo av Anders Wedberg. Mängder av gamla skor samt ett s.k. förskinn (förkläde av skinn) har påträffats efter skomakaren, en del har sparats i ett skåp.

Men efter det att järnhanteringen hamnat i depression och "Norakungens" imperium fallit sönder, lades såväl Hammarby som Jerle Bruk ner. Svalbo hörde nu till Yxe gård och beboddes av lantar-

betarna därifrån. Det fanns då 8 lägenheter i huset, 4 i varje plan. Det berättas att 1926 blev hyresgästerna i Svalbo ovänner. De som bodde i lägenheterna mot söder ville ha egna ingångar och två dörrar togs upp på gaveln. De är nu igenmurade. Lantarbetarna bodde där in på 50-talet. Under något årtionde hade sedan en person från Lindesberg handskfabrik i det alltmörk ruffiga huset dragits in.

1978 annonserades Svalbo ut till försäljning och fam. Rudebert, då bosatta i Stockholm, tittade på det. Det var främst för dottern Monicas skull man sökte efter ett hus. Hon var utbildad keramiker och behövde något för sin verksamhet. Men inte förrän 1979 bestämde man sig för köp.

Det var ingen vacker syn man mötte. Huset var mycket nergånget och fullt av bråte. Det skulle fordras mängder av arbete att göra det i ordning. 1982 flyttade man in och sen har en imponerande insats gjorts. De gamla halm/lerväggarna har tagits fram bakom tjocka lager av tapeter och skivor. De har lagats och putsats samt vitlimmats. Golven var helt förstörda och nya måste läggas. Det blev breda golvplank i gammal stil. Källaren var mycket fuktig, men har dränerats och blivit tämligen torr. Alla eldstäder har knackats fram bakom diverse spisar. En del har nu järlekaminer andra öppen eldstad. Alla går ut-

märkt att elda i. Två bärande mellanväggar i undervåningen hade rivits men murades upp igen. I stort sett har den gamla rumsindelningen behållits. Två nya kök samt badrum har gjorts i ordning. Den äldre generationen har sin del av huset, den yngre sin. Monica har förståts keramikverkstad i ett av sina rum. Vattenburen elvärme har

Det är ett otroligt arbete familjen Rudebert med egna händer utfört. Muséifolk som följt arbetet har inte haft något att invända då renoveringen gjorts mycket pietetsfullt.

Och nu har alltså Svalbo blivit ett omtyckt utflyktsmål. Kombinationen café-keramikförsäljning har slagit väl ut, och man har en ständig ström av besökare, särskilt sommartid. Men även på vintern kommer grupper som beställt kaffe och hembakt bröd, allt bakat av fru Rudebert själv. Kulturnämnden i Nora har från förra vintern gjort satsningar i Svalbo. Man har kallat dem Berättelser i skymningen. Det är kända personer som läser ur egna och andras böcker. Nyligen var Cyndee Peters här. Nu i december slås julmarknaden upp och det lyser välkomnande från alla fönster i det stora huset. Ja, det är sannernligen en ny tid som kommit till den gamla smedkasernen i Övre Järle.

G.V.

NOTISER UR STYRELSEPROTOKOLLET

Det blir snyggare i Stationen. Byalaget har beställt tidsenligt designade möbler. De kommer i nov.

Sommarens konstutställning i Magasinet var ett positivt tillskott. Galleri Magasinet har härmed etablerats och kommer ge rum för tre utställningar per sommar.

Järle i konsten - vore inte det en bra idé för ett bokprojekt? Joo, sade styrelsen till Peter Ekström, som nu jobbar vidare med att täcka in både äldre och yngre konstnärers verksamhet.

Magasinet är oläst. Lysrören fungerar. Där finns landbandy- och pingisutrustning. Vilka möjligheter för spelsugna!

En översikts- och detaljplan över Torvbolagets tomt avstyckning kommer att vara klar till årsskiftet. Om allt löper planenligt kan några hus stå klara till hösten.

Barnomsorgen i Järle expanderar. Från september har Fritids samt Öppna förskolan lämnat Byadagiset och håller till i Stationen. Kommunen hyr vår lokal på dagtid. Kvällstid nyttjar Byalaget den som vanligt. På detta sätt har fler förskolebarn fått plats på Byadagiset.

Bo Hazell, Byabladets initiativtagare, har för 1 kr sålt äganderätten till Byabladet till Byalaget.

Järle Marknad har kommit för att stanna. Nästa sker 1/2 1989. Inte nog med det - samtidigt firar Torvbolaget 100 år!

Stationssamhället behöver en busshållplats vid Lilla Mon som ger tillgång till såväl Nora- som Lindebussarna. Det måste också vara möjligt att nå den via snöröjd väg. Så är det idag men det höll på att försvinna vid Vägverkets planering av nya R 60. Skrivelse från Byalaget fick KDN:s stöd och Vägverket tar nu hänsyn till Stationssamhällets behov.

JULBITEN

Inför julbaket har vi bett Emmy Eriksson i Törningsdal att få kika i hennes receptsamling. Hon var generös nog att dela med sig av två ärvda recept. Pepparkakorna bakade redan hennes mormor på sin tid, och sockerkaksreceptet har hon ärvt från en moster.

Pepparkakor

2 kkp socker
1 kkp sirap
1 kkp grädde
2 hg rumsvarmt smör el. marg.
1 tsk ingefära
5-6 msk kanel
2 tsk bikarbonat
vetemjöl

Smöret röres med socker, sirap och grädde. Kryddorna röres ner och bikarbonaten utrörd i lite grädde. Vetemjöl blandas in till en lagom fast deg (bäst att grädda en provkaka). Sedan får degen vila övertäckt i rumsvärme till nästa dag varefter den bakas ut till valfria figurer. Ugnsvärme ca 175 gr.

Sockerkaka

2 ägg
2 1/2 dl socker
3 dl vetemjöl
1 1/2 dl gräddmjölk
2 tsk bakpulver
2 tsk vaniljsocker
50 gr smält smör el. marg.

Ägg och socker vispas pösigt, vetemjöl, bakpulver samt gräddmjölk och smält smör röres ner. Hålls i smord och bröad form och gräddas i 175 gr. ugn 30-40 min. eller tills kakan är torr när man provar med en sticka. En saftig och god kaka (intygar stationssyuntan som provsmakat!)

JULOTTA

I B E T A N I A
J A R L E

JULDAGEN 07.00

Välkommen att lyssna till julbudskapet i tal o sång.
Efter julottan dricker vi julottekaffe tillsammans.

Byalaget har några år på nacken nu och börjar få en historia som kan beskrivas i förhållande till årtal t ex

- 1973 Byalaget bildas
- 1973 Lekplatsen klar
- 1974 Gångbron görs brukbar
- 1975 Byabladet startas
- 1976 Badplatsen ordnas
- 1976 Allemansrättsmål vinnes via HD-dom
- 1979 Byalaget får hyra Stationen
- 1980 Öppna förskolan startar
- 1981 Första museitåget körs
- 1981 Matarbuss inrättas
- 1982 Dagbarnvårdarlokal inrättas

- 1983 Stationens upprustning påbörjas
- 1984 Regelbunden veteranågtrafik sommartid startar
- 1985 Järle Station rustad. Invigs av kom.ministern
- 1985 Byadagiset startar
- 1986 Stationscafét startar
- 1987 Røjning av naturstigar påbörjas
- 1988 Järle Marknad startar
- 1988 Galleri Magasinet öppnas
- 1988 Barnomsorgen expande-
rar. Stationen hyser "fritids".
- 1989

Vill inte Du vara med och forma 1989 i Byalaget? En insats om fyra timmar eller 7 - 10 kvällar av årets 365? Det sista räcker till en styrelsepost! Ring och överraska Gösta Tegner med det om Du vill! (tel 019/144739)